

Bicsák Istvánné

A mi kis „forradalmunk”

Boldog idő, szép diákkor, jöjj vissza egy szóra! Sokszor felsóhajtok így, pedig az én diákkorom nem is volt mindig boldog. A mi generációnk a háború alatt és után járt iskolába, végigéltük nemcsak a sok nélkülözést, a repülőktől, hadaktól való félelmet, hanem a háború utáni megtorlások szenvedéseit is.

1945-ben a zalaegerszegi Notre Dame Tanítónőképzőbe iratkoztam be. Mindenképpen tanítónő akartam lenni. A zalaegerszegi intézetet Mindszenty – akkor még Pehm József, zalaegerszegi apátplébános alapította 1929-ben. Gyönyörű zárdát építtetett rendházzal, kápolnával, iskolával, internátussal (kollégiummal) együtt. Betelepítette a francia alapítású Notre Dame nővéreket, akik itt elemi és polgári iskolát, valamint tanítónőképzőt működtettek, jelentősen javítva a zalai pedagógusképzés helyzetét. Akkor hazánkban a tanítónőképzők 5 évfolyamos középfokú iskolák voltak. A polgári iskola vagy a gimnázium alsó négy osztályának elvégzése után 15-19 éves korig lehetett itt továbbtanulni.

Az alsó 4 évfolyamot líceumnak nevezték. Ennek elvégzése után érettségi vizsgát lehetett tenni, ami felsőfokú tanulmányokra jogosított fel. Aki nem érettségizett, automatikusan ment tovább az ötödik osztályba, ahol a tanév végén képesítő vizsgát tett és tanítói oklevelet kapott.

1948-ig még a régi rend szerint, nyugodtan folyt a tanítás apáca tanárokkal, pap hittanárral, aki a zárda iskolai részének igazgatói lakásában kapott helyet. Mivel az igazgató a rend tagja volt, a rendházban lakott. Az igazgatói lakás így a hittanárunkra maradt.

1948. június 16-án a magyar országgyűlés államosította az egyházi iskolákat. A Notre Dame tanítónőképző is állami tulajdonba került új igazgatóval, új tanárokkal. Az 1948/49. tanévben egyelőre még megmaradt a kötelező hitoktatás minden tanuló számára, működhettek a Mária-kongregációs csoportok (a tanulók hitéleti csoportjai) is, de vezetőik szigorúan csak hitbuzgalmi foglalkozásokat tarthattak. A következő tanévben aztán mindkettőt megszüntették.

Az államosított tanítónőképzőbe új tanárok jöttek, s velük új szellem is költözött az impozáns épületbe. Igazgatónak az egyik helyi gimnázium tanárát, B. S-t nevezték ki. Nem volt könnyű a tantestület megszervezni, hiszen kevés megbízható tanár állt rendelkezésre. Az apáca tanárok nem taníthattak, de a rendházat egyelőre nem kellett elhagyniuk. Volt néhány világi tanárnő, akik már az apácák idejében is tanítottak nálunk. Őket az új minisztérium átvette, bizalmat kapta az új rendszertől. Főleg fiatal, 1-2 éve végzett tanárokat kaptunk és egy nyugdíjból reaktivált idős férfit, B. Henriket.

Hogy milyen nehéz volt a tantárgyfelosztást elkészíteni, egy kissé mulatságos történetet mesélt el nekünk erről az osztályfőnökünk, Cs. Jolán.

„A női kézimunka tanítására nem volt szakképzett tanár a testületben. A tantárgyfelosztó értekezleten így szólt az igazgató hozzám: – A női kézimunkát maga fogja tanítani, Jolán! - Én kétségbeesve tiltakoztam: hiszen én sem varrni, sem kötni, sem kézimunkázni nem tudok, hogyan menjek be az ügyes kezű nagylányokhoz órára? Mire az igazgató: De hát férfi létemre én mégsem taníthatom a női kézimunkát! Erre azt válaszoltam: De értse meg S., teljesen mindegy, hogy maga megy be vagy én megyek be kézimunka órákra, hiszen én még életemben egy gombot sem varrtam fel.” A helyzetet egy másik fiatal tanárnő, Fábíán Lujza mentette meg, mondván, hogy ő vállalja a kézimunka tanítását, mert ő már gyerekkorában megtanult varrni, kötni. Hát ennyit a szakszerűségről! Természetesen az elméleti tárgyakat szaktanárok tanították, és aki rendszeresen tanult, meg tudott szerezni minden szükséges ismeretet az érettségéhez és a felvételikhez.

1948. október 29-én hiányzott a németet tanító tanárunk. Helyettesítésére B. Henrik, nyugdíjból visszahívott tanár jött be. Szárazarcú, ősz hajú, megtört öregember volt, 19-es kommunista. A Zrínyi

gimnáziumban volt rendes tanár, nálunk csak a rendkívüli tárgyat, a franciát tanította heti két órában, és gondolom, megfigyelte (ellenőrizte?) az igazgató tevékenységét. Franciát osztályonként csak 6-7 leány tanult, köztük én is.

Az iskola folyosóján egy fekete tábla függött, amelyre a kongregáció híreit, információit írhattuk fel. A korábbiak szerint minden héten választottunk egy jelmondatot, amelyre egész héten át figyeltünk, megszívleltük. Október utolsó hetében ez volt a táblán: „Ma mindent lehet Krisztus nélkül, csak magyarnak lenni nem.” Az új tantestület felháborodott ezen a mottón, de nem töröltették le, csak B. Henrik kifogásolta hevesen az említett helyettesítési órán. Mi akkor már negyedik évfolyamú tanítóképzősök voltunk, nem hagytuk magunkat. „Micsoda helytelen szemléletet tükröz ez a mondat, és micsoda butaságot?” – mondta a tanár úr. „Magukat, kisasszonykáim, nagyon félre nevelték az elmúlt években. Majd rájönnek maguk is, hogy a vallás csak butítja az embereket, és az úri rendszert szolgálja.” Természetesen tiltakoztunk, közbekiabáltunk, hogy nekünk ilyet ne mondjon, ne sértsen meg valamennyiünket. Különösen Kováts Anna és Beledi Mária védte a legbátrabban hitünket az ateista vélemény, a felháborodott veterán gyalázkodó kijelentéseivel szemben. Kováts Anna sokoldalúan tájékozott, művelt családból származó, vallásos leány volt. Édesapját, a Barankovics-párti országgyűlési képviselőt, köztiszteletben álló személyiségként ismerték, nemcsak a városban, hanem országgyűlésen. Anci szinte kiselőadást tartott hitünk védelmében. Sokan kifejezték véleményünket, de B. tanár úr mindegyikünket leszólt, mindig övé volt az utolsó szó. Provokálta az egész osztályt, hogy minél többet tudjon ártani nekünk. Pl. odaállt Beledi Mária padja elé, és megkérdezte: „Mondja, Beledi kisasszony, hisz maga Istenben?” „Igen, tanár úr.” – felelte ő¹. B. ateista szellemben őt is jól kioktatta. Nagy nehezen vége lett a helyettesített órának. Azt gondoltuk, hogy ezt megúsztuk, nem lesz folytatása.

Másnap, október 30-án azonban reggel mindjárt az első órán – német óránk volt, Winkler Klára tanárnővel – az igazgatói irodába hívták Beledi Máriát és Kováts Annát. B. igazgató úr csak annyit közölt velük, hogy csomagolják össze táskájukat, és azonnal hagyják el az iskolát. További intézkedésig nem látogathatják az intézményt. Indoklás semmi. A lányok feljöttek az osztályba és elmondták, hogy kicsapták őket – bár ez a szó az igazgatói irodában nem hangzott el, de a szituációból tudták, hogy ezt jelenti eltávolításuk. Szavaikat hallva mi felháborodtunk, és próbáltuk vigasztalni őket. Hamarosan kicsengettek. Sipos Klára osztálytársunk sírva átment a mellettünk lévő ötödik osztályosokhoz, és Major Mártával, a Mária-kongregáció diákvezetőjével közölte a szomorú hírt két osztálytársunk kicsapásáról.² Az ötödikesek határozta: valamennyien lemegyünk az igazgatói irodába (tantermeink a második emeleten voltak, az igazgatói pedig a földszinten) és követeljük, hogy a két lányt vegyék vissza, hiszen épp úgy ártatlanok, mint mi, többiek. A szószólók Sipos Klári és Major Márta voltak. Amikor B. igazgató úr meghallotta követelésünket és látta a nagy tömeget – hiszen nem csak a 4. és 5. osztályosok követték a felhívást, hanem útközben az alsóbb osztályokból is csatlakoztak hozzánk – falfehér arccal, izgatottan dadogta: „Lányok, ne csináljanak butaságot, menjenek fel a tantermekbe, én is felmegyek, és mindent megbeszélünk.” Megszólt Császár Irén osztálytársam is: „De igazgató úr, ha őket kicsapják, akkor mi is hazamegyünk. Nem vagyunk hajlandók olyan iskolába járni, ahol a vallásunkat gyalázzák, és aki a gyalázkodók ellen szól, azt eltávolítják.” „Magát hogy hívják?” – kérdezte az igazgató. „Császár Irén” – felelte ő. Az igazgató úr mellett jelenlévő B. tanár úr nem rejtette véka alá a véleményét. Nagyon szigorúan kiabált, szemteleneknek nevezett bennünket, és követelte, hogy azonnal menjünk föl az osztályokba, mert öt perc múlva a tanárok névsorolvasást tartanak. Aki nem lesz jelen, ugyanarra a sorsra jut, mint a két kizárt.

Ez a hangnem olajat öntött a tűzre. Természetesen nem mentünk fel az osztályokba, hanem fogtuk a táskánkat, és szinte valamennyien kivonultunk az utcára. Pedig nem irányított senki. Csak a bentlakók (kollégisták) mentek fel a tanterembe, hiszen nekik a szállásuk is az épületben volt. De azért akadt köztünk egy áruló is. Miközben a folyosón vonultunk a kijárat felé, láttam, hogy F. Margit osztálytársam felmegy a lépcsőn, nem jön velünk kifelé. „Te nem tartasz velünk?” – kérdeztem. „Én

tovább akarok tanulni egyetemen. Nekem érettségiznem kell.” A bejáró tanulók közül egyedül ő ment fel az osztályba, és várta meg az órára belépő Turcsányi Sipos Margit tanárnőt.

Október 30-án, délelőtt 10 óra felé tehát a sok diáklány csoportokba verődve vonult végig Zalaegerszeg utcáin. Humorosan mondogattuk egymásnak, hogy mi már megcsináltuk a magunk kis októberi forradalmát. A történehez tartozik még, hogy október 30-ára virradóra a kollégiumban valaki piros tintával bemázolta a „nagy októberi szocialista forradalom” plakátját. Egyes verzió szerint le is tépték, de erről mi alig tudtunk valamit. Nem is nagyon kutatták a tettest vagy tetteseket, ennek csak a vallatások során, a későbbiekben lett jelentősége.

A városban természetesen feltűnt, hogy miért van az a sok zárdista lány, délelőtt 10 óra körül, táskájával együtt az utcán? Hamarosan rengeteg ÁVH-s katona jelent meg a városban. Száguldó autóikkal félelmet akartak kelteni. De mi nyugodtan hazamentünk, jó lelkiismerettel azt gondoltuk, hogy igaz ügyet szolgáltunk, hiszen szolidaritást vállaltunk kicsapott osztálytársainkkal. A következményekre nem gondoltunk.

A megtorlás nem váratott sokáig magára. Délután 2 órára az ÁVH (Államvédelmi Hatóság) épületébe, a volt csendőrlaktanyába hívtak osztálytársaim közül néhányat. Még a távoli faluban (Bakon) lakó Sipos Kláriért is elment egy ÁVH-s autó, és beszállította Egerszegre, ahol már 8-10 leány várt a sorára. Egy nagy helyiségbe ültették a lányokat, egymástól távolabb levő székekre, hogy ne tudjanak egymással beszélni. Két fegyveres katona vigyázott rájuk. Itt volt a bűnjelként lefoglalt fekete tábla is a vallásos felirattal. Sarlós Mihály hittanár urat is bekísérték az ÁVH épületébe, elkülönítve a tanulóktól. A kihallgatásra egyenként hívták be a lányokat egy külön szobába, és nagyon durván beszéltek velük. Egész délután és éjjel folyt a kihallgatás, és bár tettlegesség nem történt, nagyon félelmetes volt a helyzet. Az egyik kihallgató megállt Kováts Anci előtt, s mint egy Gólem, szétvetett lábakkal, kezében törrel vagy hasonlóval hadonászva, egyik tenyerét csapkodta a törrel és azt ordította: „El fogjuk tiporni, mint egy férget, az apjával együtt!”³ Mindegyiktől azt tudakolták, hogy ki szervezte, ki készítette elő a diáksztrájkot? Valamennyien csak azt tudták felelni, hogy senki nem szervezte, teljesen spontán zajlottak az események. A vallatók azt szerették volna hallani, hogy Sarlós Mihály hittanár vagy az apácák szervezték meg. Erről szó sem volt! A kiváltó ok B. tanár úr előző napi hitellenes provokációja, valamint azt követően a két osztálytársunk kizárása volt. Szörnyű megtorlás, bosszúállás következett: négy leányt, Beledi Máriát, Kováts Annát, Sipos Klárát és Major Mártát az ország összes középiskolájából kizárták. Három tanulót az ország összes líceumából, hármat pedig Zalaegerszeg összes középiskolájából eltávolítottak. Mi, többiek pedig, akik az események „közkatonaí” voltunk, megúsztuk igazgatói megrovás fegyelmi büntetéssel, ami „tűrhető” magatartásjegyet vont maga után, de folytathattuk tanulmányainkat, tanév végén érettségizhettünk.

Ezek után nagyon szomorúan folyt diákéletünk egész tanévben. Gyakran jöttek az iskolába pártbizottsági emberek a megyétől, országos központból, és a minisztériumból is, „átnevelni” bennünket. Ilyenkor leküldtek valamennyiünket a tornaterembe, és az illető „elvtárs” próbálta megmagyarázni, hogy milyen helytelenül cselekedtünk, és hogy ő is sajnálja azt a tíz lányt, akiknek a pályája kettétört, még mielőtt elkezdődött volna. Alig vártuk, hogy az előadásnak vége legyen.

A spontán iskolai szolidaritásból indult sztrájknak az újságírók buzgósága folytán országos híre lett, a minisztériumba is eljutott. Én ennek tudom be, hogy még a tél folyamán olyan intézkedést hoztak, hogy megszűnik az öt éves tanítóképző, a negyedik év végén mindenkinek érettségiznie kell, és felsőfokú tanító- vagy tanárképzőt kell végeznie, ha pedagógus akar lenni. Tulajdonképpen valamennyien vesztesek voltunk, hiszen úgy indultunk, hogy oklevéllel a kezünkben hagyhatjuk el az iskolát, de ezt elzárták előlünk. Hogy mennyire rossz volt a hangulat az iskolában, azt az is mutatja, hogy nem csak a kizárt tanulók távoztak el onnan, hanem év közben még nyolcan a 4. osztályból. Közöttük volt olyan, aki a következő tanévben más iskolában érettségizett, de akadt, aki nem fejezte be a középiskolát.

Nem csak a tanulókat zárták ki az iskolából, hanem tanárainkat is zaklatták. Elsősorban Sarlós Mihály hittanár úrra akarták rábizonyítani, hogy ő szervezte és irányította a diáksztrájkot. Ez nem

sikerülhetett nekik, hiszen nem így történt. De a szüntelen zaklatás, fenyegetések, kihallgatások annyira megviselték, hogy nem mert a megyében maradni, elköltözött Sopronba, nevelőapjához, ahonnan jó ideig ki sem mert mozdulni.⁴ Kovács Sándor megyéspüspök úr azt tanácsolta neki, meneküljön külföldre, mert összeesküvéssel vádolják. Nem hallgatott rá. A szombathelyi egyházmegyében különböző plébániákon szolgált káplánként vagy plébánosként. Előfordult, hogy még meg sem érkezett az állomáshelyére, a híre megelőzte. Még azt is terjesztették róla, hogy gyilkos. Helyenként a pap testvérek is elfordultak tőle. A sok hazugság és gyanúsítgatás annyira megviselte, hogy idegösszeroppanást kapott. Felgyógyulása után Bérbaltavárra helyezték plébánosnak. Ott sem hagyták nyugton, mert nem vállalta a besúgó szerepét, nem állt be békepapnak, egyetlen békegyűlésen sem jelent meg. Végül 1973-ban kénytelen volt nyugdíjazását kérni. Hévízre költözött, ahol gyógykezeltetni is tudta magát, és segített a plébánosnak a papi szolgálatban.

Winkler Klára tanárnő sem maradhatott az iskolában. Bár semmi „bűnt” nem tudtak terhére felróni, mégis bizonytalan időre felfüggesztették állásából a következő indoklással: „Igaz, hogy nem vett részt a fasiszta összeesküvésben, de passzív magatartásával hozzájárult ahhoz, hogy ez megtörténhetett.” Fizetést nem kapott, a várost nem hagyhatta el.⁵ A fegyelmi tárgyalás lezajlása után saját költségén áthelyezték a szentgotthárdi gimnáziumba, 1949 áprilisában. Mellékbüntetésként soros előléptetését 2 évig felfüggesztették. Nyugdíjazásáig a szentgotthárdi gimnáziumban nyert menedéket.

Turcsányi Sipos Margit tanárnővel szemben kegyetlenebbül jártak el. Ő már 1945-től, az apácák idejében is a Notre Dame tanítónőképzőben tanított. Mi, tanulók, rajongásig szerettük. A diákság kivonulása után B. igazgató úr felküldte az osztályokba a tanárokat. Ki-ki oda ment, ahol az órarend szerint órája lett volna. Ez teljesen felesleges volt, hiszen a tantermekbe csak az a 7-8 diák ment vissza, aki bentlakó, (kollégista) volt. Illetve a 4. osztályban, a már említett F. Margit is ott várt. Sipos Marica néni (így becéztük) az osztályba érve megkérdezte tőle: „Na, te kislány, te miért maradtál itt? Talán érdemeket akarsz szerezni?” Ezért a két mondatért távolították el az iskolából kenyér nélkül, nyugdíj nélkül. A legkeményebb megtorlás nyilvánult itt meg a demokrácia hangoztatása mellett. Turcsányi Sipos Margit tanárnő a későbbiekben magánórákat adott a lakásán gyors- és gépírásból, ebből tudta magát fenntartani. Csak nyugdíjkorhatára elérése után, 1961-ben adtak neki lehetőséget a tanításra a zalaegerszegi Petőfi Sándor általános iskolában.⁶

A tanítóképzős lányok szolidaritás motiválta kivonulását és diáksztrájkját helyi és a baloldali budapesti újságok azonnal felkapták, és olyan hazugságokkal tálalták, aminek semmi alapja nem volt. Mindenáron azt sulykolták, hogy a „fasiszta” sztrájkot a hittanár, Sarlós Mihály szervezte, pedig ő ártatlan volt. Nem szervezte senki, teljesen spontán zajlott az egész. Előtte egy órával még mi magunk sem gondoltuk, hogy egy óra múlva már az utcán leszünk, nem törődünk a következményekkel.

Így, utólag azt gondolom, hogy azon a balvégzetű helyettesítési órán B. Henrik ateista kijelentéseivel tudatosan provokált bennünket, hogy felháborodásunkat kihasználva példát statuáljanak nemcsak a zalaegerszegi, hanem az ország összes középiskolás diákjának. Hogy mindenki álljon be a sorba, hajtja meg fejét az új eszmék és hirdetőik előtt. Minden újság a klerikális reakció aknamunkájáról írt. Pl. cikk a Népszava – a szakszervezetek országos lapja – 1948. november 5-i számában. Címe: „Fasiszta diáktüntetésre uszította Sarlós pap-tanár a zalaegerszegi szerzetes nővérek államosított tanítóképzőjének növendékeit.” A Zala című megyei kommunista lap 1948. november 7-i számában megjelent cikk címe: „Mindszenty árnyéka demokratikus iskolánkban”. Szerzője a keszthelyi járás kommunista párttitkára, Gerencsér György, aki két országos napilap előző számban megjelent írásainak gondolatait visszhangozza. Elégé primitív módon igyekszik ráduplázni fővárosi kollégáira. Szerinte ez a zalaegerszegi diáksztrájk szoros kapcsolatban áll a hazai és nemzetközi reakcióval, a szántás-vetés területén jelentkező kulákszabotázásokkal, a háborús rémhírterjesztéssel, a klerikális reakció demokrácia-ellenes támadásaival. S akik erre vetemedtek, azok szorosan összeforrtak annak idején a „Hitler-fasizmussal”, kiszolgálva a nyilas rendszert: államosított iskoláinkban a kötelező vallásoktatás órái a politikai agitáció színterei, a „fekete

reakció” robbantásokra, gyilkosságokra uszít, és így tovább. Szerzőnk tollát nem fogja vissza, egyáltalán nem befolyásolja a kétségtelen valóság.”⁷⁷ Itt is a szokásos fenyegetés a kegyetlen végszó: „demokráciánk ellenségeit kiverjük iskoláinkból”.

Ki is vertek közülünk tíz diáklányt és két tanárt. Ezzel még nem nyugodtak meg a kedélyek. Nem lett könnyebb a sorsa azoknak sem, akik „tűrhető” magatartással maradhettek az iskolában, készülhettek az érettségire. Nem csak a párttitkárok és egyéb agitátorok „átnevelő” beszédeit kellett végighallgatnunk, hanem tanáraink is addig nem ismert követelésekkel léptek fel velünk szemben. Most már tudom, hogy nem tehetek mást, tőlük is azt várták el, de akkor ez rosszul esett. Pl. osztályfőnöki órán mindig valamilyen kommunista hőstettéről, vagy a Szovjetunió dicséretéről beszélt a tanár. Természetesen igyekezett minket is bevonni a beszélgetésbe, de kevés sikerrel. Egyik órán a Komszomol dicséretéről, a komszomolisták hőstetteiről beszélt az osztályfőnök. Óra vége felé kiadta a feladatot: Következő órára írjatok fogalmazást ezzel a címmel: „Mi tette rokonszenvesé előttem a Komszomolt?” Miközben ő felírta a címet a táblára, én meggondolatlanul odakiáltottam: „És akinek nem rokonszenves a Komszomol, az miről írjon?” A tanárnő mérgesen rám kiabált: „Az ne járjon líceumba, nem kötelező ide járni! Az menjen el mosogatni vagy utcát seperni. Van sok tiszteletre méltó foglalkozás, amihez nem kell érettségi.” Én elszégyelltem magam, mert láttam, hogy osztályfőnökömet is kellemetlen helyzetbe hoztam. Nagyon félttem, ha ezt most megmondja az igazgató úrnak, akkor engem is kicsapnak. Akkor hiába jártam már nyolcadik éve 18 km távolságról, Salomvárról Zalaegerszegre iskolába, hiába volt szegény szüleim áldozatvállalása, nem lehetek tanító. Szerencsém volt. Osztályfőnököm nem csinált ügyet meggondolatlan bekiabálásomból, nem mondta el az igazgatónak, így tanulmányaimat folytathattam tovább. Isten áldja meg haló porában is Csizsár Jolán tanárnőt, hogy ilyen jóindulatú volt, és nem ártott nekem!

Ebben a tanévben, 1948 őszén szervezték meg minden középiskolában a Diákszövetséget, a későbbi KISZ (Kommunista Ifjúsági Szövetség) elődjét. Iskolánkban is próbálkozott a szervezéssel az egyik fiatal tanárnő, de sikertelenül. Osztályunkban szinte minden számba jöhető leányt próbált egyéni beszélgetésben megagitálni, de a vezetést nem vállalta senki. Diáksztrájkunk és a nagy megtorlás után mégis akadt egy vállalkozó: B. Kornélia. Ő a tanév elején jött hozzánk máshonnan, soha nem tudtuk meg, hogy azelőtt hol járt iskolába. Az internátusban lakott. Feltételeztük, hogy meghatározott céllal küldték közénk. Nem is ment velünk semmire, szívből utáltuk valamennyien. Szerepe inkább csak az volt, hogy az iskolát képviselte és mocskolta a különböző párt, diákszövetségi és egyéb összejöveteleken.

Sok megpróbáltatás és lelki teher után csak elérkezett június közepe, az érettségi ideje. Hogy milyen jóindulatú volt velünk szemben a vizsgabizottság, mennyire számon tartották a „mi kis forradalmunkat”, jelzi a következő tény: a 4. osztály 35 tanulójaiból 15 megbukott, az 5. osztály 31 tanulójának képesítő vizsgáján pedig 13-an buktak meg.

Hogy miként alakul az életünk, ha nem provokált volna bennünket B. Henrik, arról csak halvány elképzeléseink vannak. Ám a váratlan lázadásból fakadt, vállalt nehézségeket legyőzve, erős akarattal néhányan mégis elértük, hogy pedagógusok lehettünk. Jómagam már felnőtt fejjel, két gyermek anyjaként levelező úton végeztem el Pécsen, a pedagógiai főiskolán a matematika-fizika szakot, és lettem tanár, majd iskolaigazgató Salomváron. Így azt a munkát végezhettem, amire gyermekkorom óta készültem, és amiben örömmel leltem.

1948-49 vészterhes napjaiban nem gondoltuk, nem gondolhattuk, hogy 45 év múlva a zárdába visszatérhetnek a Notre Dame nővérek, hogy újra láthatjuk, megcsókolhatjuk egykori kedves tanárainkat, osztályfőnökünket. 1993. augusztus 1-jétől megindult a tanítás a visszacapott zárda épületének egy részében, később az egészben az apácák irányításával és világi tanárok közreműködésével. Általános iskola és gimnázium is működik a Mindszenty József viselő intézményben. Azóta mi is itt tartjuk az évente megrendezett érettségi találkozóinkat. Megnyugodva gondolunk vissza utolsó diákévünkre, hiszen 1948. október 30-án nem ijedtünk meg a fenyegetéstől, hanem megtettük, amit jó lelkiismerettel meg kellett tennünk.

Jegyzetek:

(Endnotes)

- 1 Beledi Mária visszaemlékezése: Magyar Egyháztörténeti Vázlatok, 1997. 3-4. szám
- 2 Major Márta visszaemlékezése: Magyar Egyháztörténeti Vázlatok, 1997. 3-4. szám
- 3 Kovács Anna visszaemlékezése: Magyar Egyháztörténeti Vázlatok, 1997. 3-4. szám
- 4 Sarlós Mihály visszaemlékezése az érettségi találkozónkon
- 5 Winkler Klára visszaemlékezése: Magyar Egyháztörténeti Vázlatok, 1997. 3-4. szám
- 6 Winkler Klára visszaemlékezése: Magyar Egyháztörténeti Vázlatok, 1997. 3-4. szám
- 7 Magyar Egyháztörténeti Vázlatok, 1997. 3-4. szám

